

DR. DÁVID FERENC

EGY SZÉLHÁMOS, AKI LERAKTA A KATONAI ÁLLAMVÉDELEM ALAPJAIT

Bevezetés

Friedrich Wilhelm Voigt a múlt századforduló átlagos cipésze volt. Jelentéktelen figura is lehetne, ha életének egy rövid színjátéka nem emeli a történelem színpadjára. Amikor az egyszerű suszter 1906 őszén német tiszti egyenruhát öltött magára, már meg is formálta a *köpenicki kapitány*¹ emlékezetes alakját. Az idősödő, bajszos suszter előbb átvette a parancsnokságot több kisebb katonai alegység felett a berlini utcai forgatagban, majd villamosra ültette és a külvárosi Köpenickbe vezette őket. Útközben sört osztott és egy-egy márka erejéig meg is ebéltette katonáit, majd egy hirtelen jött ötlettől vezérelve megszállta és parancsnoksága alá helyezte a köpenicki városházát, kifosztva annak pánccelszekrényét is. A szélhámosságnak gyorsan híre ment a nagyvilágban. Határozott fellépése a vak poroszos rend és a német militarizmus komédiájává vált. A széles közönség humorérzéke felmentette a „sztár” susztert, és a börtönbüntetése ellenére elindította a hírnév és a gazdaggá válás útján.²

Ha regény vagy színdarab nem is készült az életéből, és a sztárcsinálás is elmaradt, hasonló szélhámost ismerhetünk meg a magyar Weisz, ismertebb nevén Vészi István személyében is.³ Vészi évtizedeken keresztül, megannyi álnéven, mégis egyszerű csalóként, mint (ál-)újságíró, (ál-)orvos, (ál-)katonatiszt formálta saját karakterét. Egyszerű szélhámosként rózsaszín szappanbuborékok tucatját fújta maga körül, és egyik csalástól a másikig ugrált hiszékeny áldozataival. Zavaros ábrándok ide, homályos keretek oda: a második világháború végnapjaira jellemző összevisszaság meghozta életének legjelentősebb szerepét. Bár életútja és személye ezidáig szinte ismeretlen volt, nem szokványos pályafutásának tetőpontja mégis vitathatatlan: Vészi (Weisz) István volt a háború végnapjain megszervezett katonai államvédelem első vezetője – *Malum nomen, malum omen*.⁴

¹ „Der Hauptmann von Köpenick”

² Bővebben lásd: ZUCKMAYER, Carl: Der Hauptmann von Köpenick: Ein deutsches Märchen. Fischer Taschenbuch, Berlin, 1987.

³ Egyetlen kivétel és rövid jelenet, amikor Berkesi András, a magyar katonai államvédelem egykori beosztottja, később népszerű író kémregényének egyik szereplője, Vészi István századossal szemben foglalt helyet a vonaton. Lásd: BERKESI András: Játék a tisztességgel. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1964.

⁴ „Rossz név, rossz jel”

Egy jólszituált csaló előélete

Az állambiztonság-történeti szakirodalomban dr. Vészi – máshol Vész – István néven ismertté vált Weisz István 1898. október 22-én⁵ Fiumében zsidó polgári családban született Weisz Adolf és Schiller Eleonóra⁶ gyermekeként. Névváltoztatásának körülményei tisztázatlanok, de „*a közönséges Weisz István nevet*” a két világháború között a jól csengő (dr.) „*Vészi István névvel cserélte fel*”,⁷ amit több változatban használt élete során, és utóbbi formában rajta is maradt. A szülőhely és a szülői háttér nem csak iskolázottságot, de széles nyelvismeretet is jelentett. Vészi a magyar mellett németül, szerbül (horvátul), illetve állítása szerint olaszul és franciául is beszélt. Fiumében érettségizett 1914-ben, majd felsőgépipari szakiskolában tanult és vélhetően műszaki tisztviselőként helyezkedett el. A háború után családot alapított, feleségül vette Tormai Margitot, akitől – saját bevallása alapján – két gyermeke született, de később elváltak.⁸

Életének első – fiatalkori – szakaszáról keveset tudunk, húsz éves koráig nem lehetett komolyabb összeütközése a törvénnyel. Az első világháború alatt és az azt követő években katonai szolgálatot teljesített, ez idő alatt – ismeretlen körülmények között⁹ – lövés következtében meg is sebesült.¹⁰ Felnőttkori első ismert találkozása a (katonai) büntető igazságszolgáltatással a szolgálati idejéhez volt köthető. Először 1918-ban a Pozsonyi Hadosztálybíróóság lopás miatt két év börtönre, majd szabadulását követően 1921-ben a Budapesti Hadosztálybíróóság jogtalan fegyverhasználat, illetve a budapesti Honvéd Törvényszék csalás büntette miatt egy év hat hónap börtönbüntetésre ítélte. A büntetést soproni, budapesti és váci büntetésvégrehajtási intézetekben hajtották végre, ahonnan 1922. szeptember 19-én szabadult és kezdett új életet.¹¹ Vészi a két világháború között szegényes körülmények között élt Budapesten. Jellemzően csalásból és ahhoz szorosan kapcsolódó sikkasztásból igyekezett pénzt csinálni vagy előnyt kovácsolni. Előszeretettel üzletelt cukorral, nem létező csempészárúval, esetleg használta fel biológiai és bakteriológiai ismereteit, hogy orvosi, gyógyszerészeti szerepe hitelesebb

⁵ Máshol Fiume, 1897. október 02., lásd: Budapest Főváros Levéltára: VII.101.d. A jogszolgáltatás területi szervei. Budapesti Királyi Országos Gyűjtőfogház (1947-től Budapesti Országos Büntetőintézet, 1951-től Budapesti Országos Börtön) iratai (1896-1951). Fegyenctörzskönyvek (1896-1950) II. 5847. Weisz István (1921), vagy Fiume, 1898. október 22., lásd: Budapest Főváros Levéltára: VII.101.c. A jogszolgáltatás területi szervei. Budapesti Királyi Országos Gyűjtőfogház (1947-től Budapesti Országos Büntetőintézet, 1951-től Budapesti Országos Börtön) iratai (1896-1951). Fegyenctörzskönyvek (1896-1950) II. 2181. Vészi Weisz István (1940), illetve Szeged, 1889. december 31., lásd: Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Hadtörténelmi Levéltár: XI. Katonai Bíróságok és ügyészségek, Budapesti Katonai Törvényszék / Bíróság 15/1946. Vészi István. p. 8. (1945); megj.: a felsorolt születési hely és idő alatt a magyarországi születési anyakönyvi kivonatokban nem szerepel.

⁶ Máshol: Schiller Róza. HL. HM. XI. 15/1946. p. 25.

⁷ Egy szélhámós árlapíró csalásai a házasságszédelgéstől – a cukorpanamáig; Délmagyarország, 1929. szeptember 12. p. 5.

⁸ BFL VII.101.c. II. 2181.

⁹ Saját, gyakran változó és kitalált elbeszélései alapján önkéntes orvosként, tizedesi rendfokozatban vonult be 1914-ben, de „frontharcosként” főhadnaggyá léptették elő 1916 tavaszán. HL. 15/1946. (i. m.) p. 8.

¹⁰ BFL VII.101.d. II. 5847.

¹¹ Uo.

legyen, vagy határozott fellépésével újságíróvá, esetleg katonatiszté lépett elő. A büntetőeljárásai során minden létező jogorvoslati lehetőséggel élt, és többnyire a jogerősen kiszabott büntetéseit ki sem töltve szabadulhatott.

Szabadulását követően 1923-ban került ismét őrizetbe Szegeden, amikor csalásért 15 nap fogházat kapott. Ezt egészítette ki további sikkasztás és csalás 1924-ben, amiért összbüntetésként hat évet és öt napot szabtak ki rá Debrecenben.¹² Mentésével a debreceni fegyházbüntetését sem töltötte ki teljes tartamában, és mielőtt 1929 szeptemberében az igazságszolgáltatás szigora és a Szegedi Törvényszék előtti bűnvádi eljárás utolérte volna, már (ál)hírlapíróként tevékenykedett. Mindenkit megtévesztett a doktori címet viselő és „Vézi István” néven bemutatkozó fiatal Weisz. Az általa megformált *dr. Vézi István* előkelően öltözködött, stílusa kifogástalan volt. Átnyújtott névjegykártyája bal felső sarkában ötágú koronás címer díszelgett. A látszólag (köz)nemesi ranggal és doktori fokozattal büszkélkedő Vézi a Délmagyarország nevű lap hírlapírójaként hol egy szegedi gyógyszerésztől csalt ki nagyobb pénzösszeget kedvezményes cukorvásárlás ígéretével, hol a hiszékeny, szerelmes fiatal lányokat használta ki: „*A sikkasztó és csaló alaposan be volt trenírozva a különféle szélhámosságok elkövetésére [...], nem volt a nagyszabású csalások híve; apró embereket károsított meg alig pár pengővel, hiszékeny lányoktól csalt ki házasság ürügyével pénzt és apróbb tárgyakat, másoktól soha le nem szállított kedvezményes árú cukorra vett fel előlegeket, lapokra előfizetőket gyűjtött és a pénzt zsebre vágta [...] még a kölcsönként könyveket is elzálogosította.*”¹³ Hogy a bizalmat elnyerje, Vézi gyakran hivatkozott a valójában nem létező rokonságára Vézi Józseffel¹⁴, a Pester Lloyd főszerkesztőjével és a felsőház tagjával. A magabiztos fellépése és tájékozottsága hamar bejuttatta a legelőkelőbb társadalmi körökbe.¹⁵ A közismert felsőházi tag dr. Vézi József mellett dr. Vézy Mátyás budapesti és dr. Vézi (Weisz) Artúr hódmezővásárhelyi ügyvéd,¹⁶ vagy dr. Vézy István Nográd és Hont vármegye párton kívüli képviselőjelöltje¹⁷ után még egy jól csengő nevű „doktor Vézi” érdemes volt mindenki bizalmára.

¹² BFL VII.101.c. II. 2181.

¹³ Kétévi fegyházra ítélték a csaló és sikkasztó álhírlapírót; Délmagyarország, 1929. november 1. p. 5.

¹⁴ Vézi József (Arad, 1858. november 5. – Budapest, 1940. január 23.): bölcsészettudományi hallgató Budapesten, majd újságíró, 1877 és 1893 között a Pester Lloyd parlamenti rovatának szerkesztője. 1894-től a Pesti Napló főszerkesztője, a Budapesti Napló megalapítója. 1899-ben országgyűlési képviselő, majd a miniszterelnökségi sajtóiroda vezetője. A kormány bukását követően Berlinbe költözött. Elindította a Budapesti Presse napilapot 1911-ben, majd visszatért a Pester Lloydhoz, aminek közel három évtizedig főszerkesztője. A háború után, 1927-től felsőházi tag. KENYERES Ágnes (főszerk.): Magyar életrajzi lexikon – 1000-1990. Arcanum Adatbázis Kft., Budapest, 2001.

¹⁵ Délmagyarország (1929a.) i. m. p. 5.

¹⁶ MAKÓ Imre – SZIGETI János: „Vihar és vész közepette” – a holokauszt hódmezővásárhelyi áldozatai. Magyar Nemzeti Levéltár – Csongrád Megyei Levéltár Hódmezővásárhelyi Levéltára, Hódmezővásárhely, 2014. p. 93.

¹⁷ Ahol már benyújtották az ajánlásokat. Kis Újság, 1935. március 24. p. 4.

„Nyáron már lovagi szerepeket is vállalt a strandon”¹⁸ és „befurakodott több lányosházba és több helyen házassági ígéretet tett, természetesen nem feledkezve meg arról, hogy a menyasszonyjelölttől arany karkötőt, gyűrűt és más ékszereket ne kérjen emlékébe.”¹⁹ Szegedi szerepét annyira hitelesen játszotta, hogy egy előkelő család lányának is udvarolni kezdett. Az álhírlapíró lebukását és a csalássorozat végét a befolyásos házból való jegyesség hozta el. A család gyanút fogott. A menyasszonyjelölt fiútestvére elhívta a szélhámos sógor-jelölt Vészi, hogy látogassa meg és írjon cikket a szegedi leveleotthonról. A Vészi által ígért újságcikkből semmi sem lett. A Leveleotthonban már a Délmagyarország egyik munkatársa várta, ahol „kölcönösen bemutatták őket egymásnak. Vészi a bemutatkozás után néhány pillanatig zavartan dadogott, aztán szemtelenül kollekturázni kezdte az újságírókat.”²⁰ A nem várt találkozó és a „szembesítés igen komikus körülmények között folyt le. Az álhírlapíró [lásd: Vészi István] lekötő szívélyességgel próbálta emlékébe idézni a valóságos kollégáinak: – Hát kolléga úr nem ismer meg? Ejnye, ejnye, hiszen egy szerkesztőségben dolgozunk!”²¹ A jelenlévők rendőrt hívtak, Vészi pedig elmenekült a helyszínről. A vele szemben megindult szegedi büntetőeljárás miatt a korábban megkezdett „cukor-panamát” sem tudta folytatni. A fiaskó következményeként cikkek jelentek meg róla az újságban és lassacskán elfogyott körülötte a levegő. Vészi végül maga jelentkezett dr. Borbola Jenő²² szegedi rendőrfőtanácsosnál, mert elmondása szerint már „nem bírta tovább” a rá nehezedő nyomást. Alig töltött egy órát a rendőrségen, amikor „kisírt szemekkel megjelent dr. Deák Ferenc fogalmazó szobájában isten tudja a hanyadik számú menyasszony,”²³ hogy a vőlegényét keresse.

A hölgyeket és naiv embereket személyes bűvkörében tartó Vészi élete során nem először történt, hogy tettéért felelősségre vonták is, meg nem is. 1929 őszén mindössze négyrendbeli csalás és kétrendbeli sikkasztás büntette miatt emeltek vádat ellene, mert a károsultak egy része fel sem jelentette. Vészi védekezésében inséges és nyomorúságos helyzetére hivatkozott, de a Szegedi Törvényszék így is, mint visszaeső csalót és sikkasztót kétévi fegyház fokozatban végrehajtandó szabadságvesztés büntetésre ítélte.²⁴ A tárgyaláson „Vészi-Weisz István, aki nagyon meghökkent, amikor meghallotta a súlyos ítéletet. Maga elé meredt és csak néhány perc után tudott szóhoz jutni. Alig hallhatóan mormolta: – Nagyon sokallom a két évet, fellebbezek...”²⁵

¹⁸ Délmagyarország (1929c.) i. m. p. 5.

¹⁹ „Nem bírom tovább – tartóztassanak le” Vészi-Weisz István a rendőrség őrizetében. Délmagyarország, 1929. szeptember 13. p. 4.

²⁰ Cukorral szélhámoskodott a szegedi álhírlapíró. Kis Újság, 1929. szeptember 13. p. 6.

²¹ Délmagyarország (1929c.) i. m. 5. o.

²² Borbola Jenő (Szeged, 1887. szeptember 4. – Szeged, ?): iskoláit Szegeden, gimnáziumi tanulmányait a piaristáknál végezte, jogi oklevelet Budapesten szerzett. Ügyvédjelöltként helyezkedett el, majd 1910-től a szegedi rendőrségen szolgált. A bünygyi osztály vezetője, 1929-től rendőrtanácsos, a rendőrkapitányság helyettes vezetője, majd rendőrfőtanácsossá léptették elő. Erdély visszacsatolása után a kolozsvári rendőrség helyettes vezetője. A második világháború után visszatért Szegedre, de elvesztette korábbi hivatalát, élete további részében visszavonultan élt. HABERMANN Gusztáv: Személyi adattár a szegedi polgár-családok történetéhez. Csongrád Megyei Levéltár – Móra Ferenc Múzeum, Szeged, 1992. p. 35.

²³ Délmagyarország (1929b.) i. m. p. 5.

²⁴ BFL VII.101.c. II. 2181.

²⁵ Délmagyarország (1929a.) i. m. p. 5.

A szegedi lepleződési hullámot követően Vészt már nem engedte el az igazságszolgáltatás. Egy évtizeden keresztül hol büntetését töltötte, hol ott folytatta szerepeit, ahol hónapokkal, vagy évekkel korábban abbahagyta. A Szegedi Törvényszék előtt 1933-ban csalás és sikkasztás miatt összebüntetésként nyolc hónap öt nap börtön-, majd ugyanott 1934-ben csalás büntette miatt három év szigorított dologház büntetésben részesült.²⁶ Szabadulásait követően Vészi minden tőle telhetőt megtett, hogy csalóként „új életet” kezdjen. A gyakran használt Weisz alias dr. Vészi István név több további álnévvel egészült ki és az ország különböző részein már feltűnt dr. Vészi Béla, illetve dr. Csizmadia Lajos alakja is.²⁷ Debrecen, Szeged után és mellett Nógrádban, Budapesten és Győrben is megfordult folyamatosan változtatva tartózkodási helyét. Előélete és hírhedsége ellenére még mindig gyakran játszotta el a befolyásos hírlapíró szerepét, aki pénzjuttatás fejében közhivatalnoki álláshoz segíthet hozzá másokat.²⁸ Végül nem egy nagyvárosban, hanem Karcagon fogták el a „rovottmúltú fiatalembert, [...] a környék veszedelmes szélhámosát”,²⁹ aki 1937-ben ismét sikkasztás és csalás miatt állt a szegedi királyi Törvényszék elé, amiért jogerősen – miután a Kúria 1938-ban elutasította felülbírálati kérelmét – öt év szigorított dologház büntetésre ítélte. 1943. évi feltételes szabadlábra helyezését azonnal megtoldotta egy öt év szabadságvesztéssel fenyegetett okirathamisítással, ami a fellebbezésre és az ország háborús helyzetére tekintettel már nem emelkedhetett jogerőre. Vészt még az 1938-ban kiszabott büntetés mellett mellékbüntetésként öt év hivatalvesztésre és politikai jogok felfüggesztésére ítélték, ezért 1945-ben nem csak egy büntetett előéletű személy gyors felemelkedésének és bukásának lehettek tanúi kortársai, de ugyanő közhivatalt 1948-ig nem is vállalhatott volna.³⁰

A sikerhez vezető „bizonytalan” út

Vészi István pályafutása csalásokon alapult és megtévesztések sora tartotta össze. Ismételt színrelépésének kedvezett az 1944-es szovjet megszállás és az ország területének hadszínterré válása. A hivatkozott időszak bizonytalanságában kalandorok és csalók tucatjai emelkedtek fel, majd tűntek el. Segítőjük volt minden hiszékeny kortanú és hallomástudó, akik maguk is tovább szőtték a hazugságoknak azt a hálóját, amibe végül mindannyian belegabalyodtak. Ezen a sikerhez vezető úton „dr. Vészy István százados” elérte, hogy az 1945-ben újjászervezett magyar katonai államvédelem első kinevezett vezetőjévé vált.

A zsidó származású Vészi István túlélte az 1944-es év megpróbáltatásait és kapcsolatba került a megszálló szovjet csapatokkal. Az egyik, egyben elfogadott és elterjedt leírás – ami nem melleleg magától Vésztől származott – feltűnően kalandos és mesés elemekkel tűzdelt. A történet alapján Vészi 1944-ben a budapesti gettó belső őrségének a tagja és a fővárosban dúló harcok idején az ő segítségével, különböző pincelabirintusokon keresztül jutottak be az első szovjet katonák a gettó falain belülre.³¹ Elbeszélésének hitelességét árnyalja, hogy „állítólag átvette volna a

²⁶ BFL VII.101.c. II. 2181.

²⁷ Óvás! Az Est, 1937. július 14. p. 8.

²⁸ Óvás! Magyarország, 1937. július 14. p. 4.; Az Est (1937.) i. m. p. 8.

²⁹ Mi újság vidéken? Kis Újság, 1937. július 25. p. 7.

³⁰ BFL VII.101.c. II. 2181.

³¹ MARKÓ György: A miniszter árnyékában. Új Tükör, 1988. március 27. p. 19.

gettó zsidó őrségének a parancsnokságát azzal, hogy ő az oroszok által ledobott ejtőernyős.”³² Bizonyos, hogy a szovjet megszállókkal történt találkozást követően Vészi melléjük szegődött és „tolmácsként” szolgált, amiben szerb, illetve horvát nyelvtudása segíthette. Az 1944 őszi események után csak 1945 januárjának végén tűnt fel újra, amikor egy orosz tiszt kíséretében, mint tolmács jelent meg a Pesten már megalakult Tanács György-féle katonai nyomozócsoport környékén. A találkozást követően bekapcsolódott a nyomozó csoport munkájába, a szovjeteken keresztül élelmet is szerzett. Egy ellentmondás látszólag tovább bonyolítja a történetet, mégis pótolja a hiányzó kis részleteket. A fiatal újságíró Antal Gábor³³ Vészi Istvánt 1944 végén, 1945 elején mint egyszerű, a mindennapi megélhetéséért dolgozó embert ismerte meg, de nem Budapesten. A debreceni Piac utcán árultak napraforgómagot, amikor úgy hozta az élet, hogy székeket kellett hordani a debreceni Pénzügyi Palotába, az ott ideiglenesen elhelyezett minisztérium számára. Talán a káosz és „ez a munkakör aztán arra ihlette őt, hogy orvos, ezredes, katonapolitikai osztályvezető és a magyar kormány első bukaresti megbízottja legyen.”³⁴ Az ellentmondás alapja, hogy Vészi István és a megtévesztettek beszámolóí nehezen értékelhetők, miközben Antal Gábor leírása hitelesebben adja vissza korábban megismert karaktert. Egyetlen nagy hiányossága, hogy a kortanú – érthető okból – hallgatott Vészinek a szovjetekkel ápoltt bennfentes kapcsolatáról. Márpedig Vészinek még az ellenérdekelt felek beszámolóí szerint is kiváló kapcsolataí voltak a megszállókkal, amit feltehetően élelmiszer- és alkoholbeszerző képessége alapozott meg.

Feltételezhetjük, hogy a katonai államvédelem vezetői beosztásig vezető út során Vészi a szovjet hatóságokat is megvezette. Vészi a szovjetek mellett tolmácsolt és került a Pesten már működő magyar katonai nyomozócsoport közelébe. Eljutott – vélemezhetően szovjet segítségével – Debrecenbe is, de miután visszatért a fővárosba, a szovjetek „kirúgták”.³⁵ Nem teljesen ismert, hogy Vészi hogyan manipulálta és tévesztette meg a résztvevőket. Az elkövetkező hónapok eseményeinek ismeretében az előzmények egy alternatív olvasata, hogy a szovjetek már megválhattak tőle, amikor ő még kihasználta az általa szerzett minta alapján saját használatra készített ötágúcsillagos és sarlókalapácsos pecsétek előnyeít, az ideiglenes kormány tájékoztatlanságát és a budapesti szovjet csapatok badacsonyi bor iránti vonzalmát. A budapesti és debreceni, ellentmondásokkal teli előzményeket követően bízta meg őt Vörös János honvédelmi miniszter a HM 40. osztályának megszervezésével.³⁶

³² HL. 15/1946. p. 17.

³³ Antal Gábor (Budapest, 1922. október 15. – ?): a háború alatt a Népszava és a Magyar Nemzetben jelentek meg írása, majd az újonnan indult Debreceni Néplap munkatársa 1944-ben. Az újjáalakult Magyar Nemzet alapító tagja 1945-ben és kisebb megszakításokkal munkatársa egészen 1988-ban történt nyugdíjazásáig. SZÉKELY György (főszerk.): Magyar színházművészeti lexikon. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1994.

³⁴ ANTAL Gábor: Egy becsapott szélhámos. Haladás, 1947. (1947. szeptember 25.) p. 9.

³⁵ Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára 3.1.9. Vizsgálati (V-) dossziék V-249. Tanács György és társai; p. 133.

³⁶ MARKÓ (1988.) i. m. pp. 18-19.

Egy életmű tetőpontja: a katonai államvédelem élén

Vészi egy-egy Miklós Béla miniszterelnök, illetve Faragho Gábor közellátási- és Vörös János honvédelmi miniszterek kézjegyével megerősített felhatalmazással érkezett vissza Budapestre, és hozzálátott egy katonai nyomozó (elhárító) csoportot felállításához.³⁷ A csoport hivatalos összlétszámát 45 főben állapították meg. Feladata a katonai bűncselekményeket elkövetett személyek felderítése és letartóztatása, a szolgálatra jelentkező tisztek igazolásának megkezdése, az elhurcolt katonai javak és hadfelszerelések felkutatása, illetve a honvédelmi miniszter személyes biztonságáról való gondoskodás volt.³⁸ Ez később kibővült és hangsúlyosabbá vált a hadiüzemek nyilvántartásba vételével, valamint az anyaggyűjtéssel.³⁹

A debreceni Ideiglenes Nemzeti Kormány a katonai elhárítás vezetését a látszólag magas szintű és egyben rejtélyes szovjet és magyar kapcsolatokkal rendelkező, doktori címet és tiszti rendfokozatot viselő „*dr. Vészy István százados*”-ra bízta.⁴⁰ Vörös felhatalmazását bírva Vészi a pesti oldalon, az V. kerület Veres Pálné utca 10. szám alatti Belvárosi Pensióban rendezkedett be, önkényesen lefoglalva azt. Vészi működése meghaladta a katonai bűncselekményekkel kapcsolatos nyomozati munkát és az elhárító szolgálat alapjainak megteremtését. Korábbi életútjához hasonlóan, ismét gazdasági ügyekkel kezdett foglalkozni. Beosztása és képességei birtokában magasrangú katonák és politikusok közelébe férközött, valamint vélt vagy valós szovjet kapcsolatait is kihasználva több vagonnyi élelmet hozatott fel vidékről a fővárosba, amivel a maga hasznára is üzletelt. Jelenléte és mind gyakoribb túlkapásai kényelmetlenné tették személyét. A közvetlen előzményekhez hozzátartozik, hogy a „Vészy-féle” osztály 1945. április 7-én be nem jelentett módon 200.000,- Pengőt foglalt le egy házkutatás során. Mivel az összeget nem adták át, a bejelentést követően a HM Gazdasági Hivatalának kellett bekövetelni az osztálytól, hogy a szegényes helyzetben ellátmányként használhassák fel.⁴¹ Két nappal később a Vörös János által tartott ünnepélyes fogadáson a meghívott vendégek szeme láttára próbálta meg letartóztatni a szintén befolyásos barátokkal bíró miniszter körüli szélhámos Grosz Gyulát,⁴² amit személyesen Vörös Jánosné akadályozott meg. A botrányt április 12-én éjszaka egy újabb követte, amikor vezetésével 250 fő, katona és rendőr indult razziára a

³⁷ ÁBTL. 4.1. A-dossziék A-2126/91. Dudás Béla és Kruchina Viktor ügye; p. 66.

³⁸ GYARAKI Károly: A katonai elhárítás történetéből. Hadtudomány 1995/1. p. 107.; OKVÁTH Imre: „Sziget egy reakciós tenger közepén”. In: GYARMATI György (szerk.): Államvédelem a Rákosi-korszakban. Történeti Hivatal, Budapest, 2000. p. 59.

³⁹ MARKÓ (1988.) i. m. p. 19.; GYARAKI (1995.) i. m. p. 107.

⁴⁰ HL. HM. 22.468, 23.075, 25.002, 27.470 Eln. 1945.

⁴¹ HL. HM. 1945. Eln. 22.468

⁴² Grosz Gyula (? – ?): a háború utolsó hónapjaiban hadnagyi rendfokozatban a honvédelmi miniszter futártisztje és bizalmasa Debrecenben. Eredetileg a HM III. Csoportjának gépkocsi alosztályánál beosztott polgári alkalmazott. Jó kapcsolatot ápolt Vörös Jánossal és családjával. Felhatalmazták, hogy az új magyar honvédség részére kincstári anyagot gyűjtsön és foglaljon le. Működése során anyagi visszaéléseket követett el. 1945. április 9-én este a HM 40. osztály megpróbálta őrizetbe venni, de a honvédelmi miniszter megakadályozta letartóztatását. Később a minisztériumból elbocsátották. HL. HM. 1945. Eln. 21.089; HL. HM. 1945. 24.379; MARKÓ (1988.) pp. 18-19.

Vörösmarty téren. A szervezetlenség, kirívó túlkapások és erőszak következtében Vészt feljelentették.⁴³

A balsikerű razziával egyidőben települt át a fővárosba a debreceni szervezésű és kommunista vezetésű HM Katona Politikai Osztály.⁴⁴ A két szervezet egyidejű léte ellentmondásos helyzetet eredményezett. A debreceni HM Katona Politikai Osztály párttitkára, Kornis Pál⁴⁵ úgy emlékezett vissza, hogy „*az első operatív feladat mindjárt az első napon – a legnagyobb meglepetésünkre – a Budapesten már működő Katona Politikai Osztály felszámolása volt, [ugyanis] egy Vészi nevű szélhámos néhány emberrel, főként kalandorral létrehozott egy úgynevezett katonapolitikai osztályt is. Igazolványt készítettek, felhatalmazták magukat letartóztatások foganatosítására, saját szakállukra jártak el, minden törvényes alap nélkül cselekedtek, megfélemlítésekkel visszaéléseket követtek el,*”⁴⁶ pedig – indokolásuk szerint – a szolgálat újjászervezéséhez „*Szövetséges Ellenőrző Bizottság engedélye kellett, azonban Vészi és csoportja ezzel nem rendelkezett.*”⁴⁷ A bizonytalanra vált helyzetben Vörös János még kiállt az általa támogatott HM 40. osztály és Vészi személye mellett, és megakadályozta a letartóztatásokat.⁴⁸ Cserébe a két csoportot HM Katona Politikai Osztály néven vonták össze, a vezetője pedig Pálffy György⁴⁹ kellett hogy legyen. A honvédelmi miniszter mentőövet dobott, Vészi pedig „*önkéntes száműzésbe*” vonult.

⁴³ HL. HM. 1945. Eln. 27.442; HL. HM. 1945. Eln. 27.470

⁴⁴ MARKÓ (1988.) p. 19.

⁴⁵ Kornis Pál (Budapest, 1919. augusztus 6. – Budapest, 2009): 1943 januárjában munkaszolgálatosként hadifogságba esett, elvégezte a krasznogorszki partizániskolát. 1945 tavaszán a HM Katona Politikai Osztályon szolgált mint az osztály MKP pártszervezetének titkára és a Kartoték- (Nyilvántartó) iroda vezetője. 1946-ban az Elhárító alosztály IV. főcsoportjának vezetője, majd 1947 februárjától a HM Katona Politikai Csoportfőnökség 5. (politikai) osztályának a vezetője. 1948-tól a csoportfőnökség I. Törzssosztály, majd 1949. február 1-el a „T” (Törzs) osztály vezetője. 1950. januárjától októberig a HM IV. Főcsoportfőnökség főcsoportfőnök-helyettese, majd a Petőfi Politikai Tisztképző Akadémia Marxizmus-Leninizmus Tanszékének oktatója. 1951 és 1955 között a Hadtörténelmi Levéltár Tudományos Osztályán, 1957 januárjától a Zrínyi Katonai Kiadónál dolgozott. HL. Tgy. 295. d. 3098. öe. pp. 45-46., p. 55.; KORNIS Pál: Tanúként jelentkezem. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1988.

⁴⁶ HL. Tgy. 295. d. 3098. öe. pp. 20-21.

⁴⁷ ÁBTL 4.1 A-dossziék A-1363/1. Az állam biztonsága ellen kifejtett tevékenység és az ellene folytatott harc. I kötet; p. 21.

⁴⁸ ÁBTL. 3.1.9. V-249. p. 133.

⁴⁹ Pálffy (Oesterreicher) György (Temesvár, 1906. szeptember 16. – Budapest, 1949. szeptember 24.): vezérkari képzést végzett tiszt, aki a háború kitörése előtt leszerelt a hadseregből. 1942-ben belépett a Kommunisták Magyarországi Pártjába, 1944-ben az illegális kommunista párt Katonai Bizottságának vezetője. 1945 márciusától a HM Katona Politikai Osztály vezetője, 1946 márciusától a határőrség parancsnoka. 1948-tól a honvédség felügyelője és honvédelmi miniszterhelyettes. 1949-ben koholt vádak alapján letartóztatták, majd a Rajk László és társai elleni koncepció perben hozott ítélet alapján kötél általi halálra ítélték és kivégezték. KENYERES (2001.) i. m.; SZÁSZ Béla: Minden kényszer nélkül: egy műper kortörténete. Európa – História, Budapest, 1989. p. 368.

„Ezredes úr” mellékszerepei

Bár a szovjet megszállást követően nagyszámban „*lettek napraforgó-árusokból fontos funkcionáriusok*,”⁵⁰ Vészinék elszállt a hirtelen jött szerencséje. Bukásához két fontos körülmény is hozzájárult. Egyrészt, a szovjetek és a kommunista párt támogatását élvező HM Katona Politikai Osztály Budapestre költözését követően felszámolta a konkurens és Vészi vezetése alatt állt HM 40. osztályt. Másrészt, mind jobban szorulni kezdett a hurok körülötte és személye is mind kényelmetlenebbé vált. Az utolsó csepp „*dr. Vészi István*” április 29-én a Rózsák terén tartott esküvője volt, ahol mint „*a nyomozóosztály népszerű vezetője*” esküdött örök hűséget egy volt beosztottjának. Az eseményen megjelent Vörös János honvédelmi miniszter és Csorba János polgármester, valamint „*az újságíró- és orvostársadalom számos kiválósága*” is. Az ifjú pár mindent megtett, hogy a sajtó figyelmét magára vonja. Vészi elintézte, hogy a Kossuth Népe szerkesztőségének ablakaiba ép üveg kerüljön,⁵¹ leendő felesége pedig 500 honvéd része ajándékozott újságelőfizetést, ami – mint „*érdekes gesztus*” – még a napilap szerkesztőségét is meglepte.⁵² A hírverés nem tett jót Vészinék, mert bár „*hétmérföldes csizmával haladt a legmagasabb állások felé s talán el is érte volna célját, ha fényes esküvőjéről nem küldött volna be közleményt és fényképet.*”⁵³ Már korábban felismerte őt a szegedi politikai rendőrség egyik nyomozója – korábbi szegedi rabtársa – , így hamarosan kiderült, hogy „*dr. Vészy István százados*” azonos „*dr. Vészi*”, más néven Weisz Istvánnal, aki tizennégy évet töltött szabadságvesztésben 1921 és 1943 között.⁵⁴ S bár egyszerű köztörvényes bűncselekményeket követett el a két világháború között, ez ideig-óráig mégis a segítségére volt. Korábbi büntetése tényét politikai színben tüntette fel, ráadásul elhíresztelte, hogy Rákosi Mátyást személyesen is ismerte a szegedi Csillagbörtönből. Bukása az igazolási eljárások karikatúrájává vált, mert egy többszörösen büntetett előéletű személy került vezető beosztásba.

A támadás középpontjába nem csak Vészi, de – tálcán kínálva egy újabb skandalumot – mind inkább Vörös János került. Azt a lehetőséget sem vethetjük el, hogy Vészi naiv csalássorozata és a kommunista párt számításai ne értek volna össze a „*Honvédesküvő*”⁵⁵ körüli hírverésben. A jól informált Szabad Nép feltűnően gyorsan, már másnap lecsapott és kiderítette, hogy Vészi „*hétszeresen elítélt sikkasztó*”. Ráadásul a szerkesztőség a szegedi fiókfogház törzskönyvi kivonatát is megszerezte, és tőle a korban megszokott módon követelte a „*sürgős vizsgálatot*”, mert „*felelős emberek bűnös hanyagságát*” vélte felfedezni.⁵⁶ Vészi az esküvő idején már lényegtelen szereplő volt, de a honvédelmi miniszterre rászabadult a Kossuth Népe és a Szabad Nép. Vörös a botrány ellenére kiállt védence mellett és „*azonnal elrendelte [...] az ügyben a legszigorúbb vizsgálatot és addig is [...] kijelentette, hogy minden tisztársa és alantosa esküvőjén kötelelességszerűen és*

⁵⁰ ANTAL (1947.) i. m. p. 9.

⁵¹ Mivel osztálya feloszlott és a Veres Pálné utcai Pensió tulajdonosa is feljelentette, a korábban oda behelyezett ablakokat bontatta ki és vitette át a Kossuth Népe szerkesztőségébe.

⁵² Honvéd esküvő. Kossuth Népe, 1945. május 1. p. 3.

⁵³ A botrány tanulságai. Szabad Nép, 1945. május 5. p. 3.

⁵⁴ MARKÓ (1988.) i. m. p. 19.

⁵⁵ Kossuth Népe (1945a.) i. m. p. 3.

⁵⁶ A honvédelmi nyomozó osztály vezetője hétszeresen elítélt sikkasztó. Szabad Nép, 1945. május 2. p. 6.

szívesen megjelenik”, kihangsúlyozva, hogy a szerkesztőség tévesen tájékoztatott, mert „*Vészi István nem vezetője a nyomozóosztálynak; az osztály vezetője egy vezérkari őrnagy.*”⁵⁷

Visszaélései ellenére nem indult komolyabb *bűnvádi* eljárás Vészi ellen, de a HM Katona Politikai Osztály ismét őrizetbe vette.⁵⁸ Május 29-én a honvédségi szolgálat és minden más korábbi megbízatása alól azonnali hatállyal felmentették, illetve előrelátóan eltolták az egyenruha viselésétől, továbbá attól, hogy „*netán még birtokában lévő [sic!] bárminemű épületekbe belépjen.*”⁵⁹ Egy feljelentés alapján „*Dr. Weisz [sic!] Vészi István*” ellen indult büntetőeljárás ismeretlen okból nem haladt, mígnem a HM Igazságügyi Osztály érdeklődésére, illetve Kruchina Viktor⁶⁰ és Erdélyi Ferenc⁶¹ – a HM 40. osztály volt beosztottjainak – ügyintézése mellett június elején elvették az ügyet a HM Katona Politikai Osztálytól, majd június 15-én le is zárták azt.⁶² Vészi másodszor is kiszabadult a katonai államvédelem Alkotmány utcai épületéből és meg sem állt Bukarestig. Távozása előtt figyelmeztették, hogy bár az országot Románia irányába elhagyhatja, de amennyiben visszatérne Magyarországra, úgy az eljárás folytatása végett azonnal jelentkeznie kellett az osztályon.

Vészi ismét egyenruhát húzott és mert magával vitte az általa készített pecsétet, a magyar kormány képviselőjeként lépett fel, továbbá – fizetség ellenében – vállalta, hogy kiszabadítja a szovjet hadifogságban lévőket.⁶³ Bukarestben hamar az éjszakai élet meghatározó alakjává nőtte ki magát, kapcsolatba lépett Petru Groza román miniszterelnökkel is és tárgyalásokat kezdett a

⁵⁷ Vagyis Pálffy György, a HM Katona Politikai Osztály vezetője; Hírek – „Honvéd esküvő.” Kossuth Népe, 1945. május 4. p. 6.

⁵⁸ Személyes tárgyait két nappal később adták ki a feleségének. Vészi mindig adott a megjelenésére, ezért a kellékei közül nem hiányzott a svájci Omega karóra, karperec, saját pecsétgyűrű, aranyzsebóra láncsal, ezüst cigarettatárca, de a több mint 5.100 Pengő készpénz volt nála. Lásd: HL. Bp. K. B. 0237/1953. Vértes sz.n. Nyugta, 1945. május, p. 31.

⁵⁹ HL. HM. 1945. Eln. 21.542 In: HL. IX. 48. 1. honv. gy. ho. 1. doboz 1. mappa (csomó) 41. sz. pcs. p. 4. (1945. május 29.)

⁶⁰ Kruchina Viktor (Budapest, 1905. szeptember 5. - London, 1978. február 20.): 1929-ben a Ludovika Akadémián avatták hadnaggyá, majd a folyamórségnél szolgált. 1939-ben zsidó származású édesanyja miatt el kellett hagynia a honvédséget. SzDP-tag, az 1944. márciusi német megszállás után a Szent-Györgyi Albert köré tömörülő ellenállás katonai szárnyának vezetője. 1945 januárjában Budapest szovjet városparancsnoka egy budapesti rendfenntartó erő megszervezésével bízta meg. 1945 után az SzDP küldötteként a HM Katona Politikai Osztályának osztályvezető-helyettese. A szovjet és magyar államvédelemi szervek 1947. január 18-án merényletet kíséreltek meg ellene. Sikertült sebesülten eljutnia a Brit Katonai Misszióra, ahonnan Bécsbe csempészték. 1948 júniusától Angliában élt. KENYERES (2001.) i. m.

⁶¹ Erdélyi Ferenc, dr.: 1945 áprilisától a HM Katona Politikai Osztály beosztottja, az Elhárító Alosztály I. (előadói) főcsoport polgári alkalmazott előadója, miniszteri segédtitkár. 1945 októberétől az I. főcsoport 3. csoport vezetője. Megszervezte az osztály társadalmi bizalmi hálózatát. 1946. május 1-el a katonai elhárítás IV. főcsoportjának főcsoportvezető-helyettese. 1947 februárjától a HM Katona Politikai Csoportfőnökség 3. (belügyi) osztályának vezetője. 1947. március 1-el miniszteri titkárrá léptették elő. HL. HM. 1945. Eln. 22.778; ÁBTL. 4.1. A-2126/91. pp. 171-172.

⁶² HL. HM. 1945. Eln. 27.442 és HL. HM. 1945. Eln. 27.470

⁶³ HL. HM. XI. 15/1946.; Vértes sz.n. Nyugta, 1945. november 5.

kormányzattal egy „*oroszmagyar-román bank*” alapításáról.⁶⁴ Csalásaival és hamis okirataival megvezette a román hatóságokat, amiért utóbbiak letartóztatták és júliusban a HM-nek kellett kérnie a kiadatását. A Vészi-ügyet ismét megszellőztette a *jól értesült Szabad Nép*, de csak úgy, mint aki a májusi fiasco után „*eltűnt Budapestről és egyszerre felbukkant Bukarestben,*” illetve „*megállapították azt is, hogy a magyar honvédelmi minisztérium katonapolitikai osztálya ez év áprilisában egyszer [valójában kétszer – DF] már letartóztatta.*”⁶⁵ Hazatérése és párnapos budapesti tartózkodása után a HM Katona Politikai Osztály augusztus 16-án ismét őrizetbe vette.⁶⁶ Megelőzve a HM ismételt közbelépését, az osztály már vádemelési indítvánnyal adta át az ügyét az ügyészségnek. A miniszter barátsága, és az a tény, hogy Vészi felelősségének megállapítása az ő személyes felelősségét is felvethette volna, Vörös magához vette az ügy elintézését, és személyesen szignálta a büntetőindítványt. A bírósági eljárásban Vészi nyíltan hivatkozott magasszintű politikai kapcsolataira és enyhe, mindössze három hónap fogházban töltendő szabadságvesztésre ítélték.⁶⁷

A fogházban eltöltött idő nem sokat változtatott az évtizedek óta alakított szerepén és szabadulását követően ott folytatta, ahol a háború előtt abbahagyta. 1946 januárjában négy hónap szabadságvesztés büntetésre ítélték, amiből két hónap után szabadult, majd munkanélküliként tovább folytatta korábbi életét.⁶⁸ Ismert csalássorozatai ellenére a legtöbb helyen a karaktereitől megörökölt néven és szerepben tűnt fel. 1946 őszén már egyenesen, mint „*dr. Vészi István 57 éves kispesti orvos*”⁶⁹ csalásairól és sikkasztásairól számolt be a sajtó. Hiánycikkek beszerzését ígérve fővárosi és pestkörnyéki kereskedők sorát tévesztette meg. A katona és orvos szerepet fokozatosan kombinálni kezdte, és mind gyakrabban mutatkozott be a Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SZEB) új tagjaként, vagy egyenesen a SZEB Gazdasági Hivatalának vezetőjeként.⁷⁰ Az új szerep lényege, hogy „*...megjelent egy-egy gyógyszerárban és megkérte a tulajdonost, engedje meg, hogy telefonáljon a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz. Minden esetben a SZEB valamelyik magasrangú vezetőjét kérte telefonon és azt a látszatot igyekezett kelteni, mintha ő is a Bizottság megbízottja lenne*”⁷¹, majd általában fizetés nélkül kért bizonyos szolgáltatásokat. Fellépésével még az MKP kerekgyűlései pártszervezetét is megtévesztette, és csalt ki nagyobb összeget. Bukásához egy komikus *faigy* vezetett 1947 augusztusában, amikor a SZEB képviselőjeként tárgyalta Csűrös Zoltánnal⁷², a budapesti Műegyetem rektorával, és 50 vagon tűzifa leszállítását

⁶⁴ Dr. Vészi István orvos. A Reggel, 1947. szeptember 22. p. 3.

⁶⁵ Vészy „ezredes úr” szélhámosságai Bukarestben. Szabad Nép, 1945. július 14. p. 3.

⁶⁶ A Reggel (1947.) i. m. p. 3.; HL. HM. XI. 15/1946. p. 6.

⁶⁷ MARKÓ (1988.) p. 19

⁶⁸ Újból letartóztatták a szélhámós Vészi István ál-orvost. Szabadság, 1946. október 22. p. 3.

⁶⁹ Sikkasztásért és csalásért letartóztatták Vészi István orvost. Szabadság, 1946. október 15. p. 2.

⁷⁰ Letartóztattak egy szélhámós orvost, aki az Ellenőrző Bizottság új tagjának adta ki magát. Világosság, 1946. október 15. p. 6.; Csalásért letartóztattak egy kispesti orvost. Népszava, 1946. október 15. p. 7.; A Reggel (1947.) i. m. p. 3.

⁷¹ Szabadság (1946b.) i. m. p. 3.

⁷² Csűrös Zoltán (Budapest, 1901. február 6. – Budapest, 1979. október 28.): a budapesti Műegyetemen szerzett vegyészmérnöki diplomát, majd ugyanott kezdte el tudományos pályafutását. 1936-tól egyetemi magántanár, majd 1938-tól tanszékvezető. A Műegyetemen 1943 és 1944 között dékán, majd 1946 és 1949, továbbá 1957 és 1961

ígérte előleg fejében.⁷³ Nagy volumenű csalásai végül a Markó utcai börtönbe juttatták.⁷⁴

Antal Gábor úgy emlékezett vissza erre az időszakra, hogy „...többször láttam őt debreceni tündöklése és első bukaresti »lebukása« óta, de mindig kisebb és kisebb szerepben, egyre sápadtabban, elmélázóbban és kopottabban.”⁷⁵ Karrierjének leszálló ágában Vészi mind mélyebbre süllyedt, korábbi támogatói mind eltűntek, vagy elfordultak tőle. A színrelépése óta eltelt két évben lépten-nyomon arra hivatkozott „fölköszően [...]”, hogy csak rövid ideig lesz a rendőrség „vendége”, befolyásos barátai ismét kiszabadítják.”⁷⁶ Korábbi szerencséje a megváltozott belpolitikai helyzetben kámforra vált, ráadásul a HM Katona Politikai Csoportfőnökség is tanult a korábbi hibáiból, és az ellene megindult nyomozással egyidejűleg a rendőrség Gazdasági Rendészeti Ügyosztály már árdragítás, csalás és hitelezési csalás miatt vette őrizetbe Vészit, aki ezzel – legalábbis – mint (ál)katonatiszt „befejezete köpenicki pályafutását.”⁷⁷

Egy hajlott korú, ősz hajú, kellemes modorú főorvos

Vészi életében egy évtizedes csendet tört meg, amikor 1960 januárjában szabadult. A hajlott korú Vészi túl volt már a hatvanadik életévén. Ha akart volna, sem lehetett volna már az a szívtipró, aki lánykéréssel ejt tévedésbe hölgyeket. Nem volt már nagyívű cukor-panama, de a nemesi ötágú koronás névjegyet osztogató újságíró szerepe sem volt már járható út az érvényesüléshez. A politikai, társadalmi és gazdasági berendezkedés részben túlhaladt korábbi módszerein. Az idősödő Vészi amikor „kilépett a börtön kapuján, elhatározta, hogy »főorvos« lesz, [...] az igazolványaiba egy kis »dr.« szócskát javított, s a többi a hisztériás emberekre bízta. Jól számított. Már a Dózsa György úti átmeneti szálláson bizalmába férkőzött mindenkinek a kellemes modorú, ősz hajú »doktor bácsi« ...”⁷⁸ Előleg ellenében kínált hiánycikket, amit természetesen sohasem szállított le. Jól érzékelte, hogy mivel tud pénzt kicsalni a hatvanas évek Magyarországon: külföldi gyógyszer, nyugati csempészáru, vagy útlevél megszerzésének ígérete. Szabadulását követően munkát kellett vállalnia, így került a Nyomtatványellátó Vállalathoz, mint fűtő, de a károsultak elől onnan is menekülnie kellett. Mint beteg orvos feküdt be a Róbert Károly körúti kórházba, ahol mindenki a kedvében járt a megnyerő „orvos-betegnek”, aki ezt ki is használta. Miután már a kórházban sem volt maradása, az országot járta, de az orvosszerep maradt. „Táviratokat menesztett, hogy »ellenőrzésre száll ki az orvos-etikai bizottság«. S aztán megjelent. Természetesen egyedül. Megtörtént, hogy részletesen referáltatott magának a kórház helyzetéről,

között rektor. Tudományos eredményeiért 1946-ban elnyerte az MTA tagságot, majd 1953-ban Kossuth-díjjal jutalmazták. KENYERES (2001.) i. m.

⁷³ Rendőrségi hírek. Magyar Nemzet, 1947. szeptember 23. p. 4.; A Reggel (1947.) i. m. p. 3.

⁷⁴ ANTAL (1947.) i. m. p. 9.

⁷⁵ Uo.

⁷⁶ A Reggel (1947.) i. m. p. 3.

⁷⁷ Uo.; lásd még: Őrizetbe vettek egy vakmerő szélhámost. Friss Újság, 1947. szeptember 23. p. 5.

⁷⁸ DIÓSDI László: Egy ismert szélhámos újabb kalandjai. Népszabadság, 1960. október 8. p. 1.

*majd megigérte, hogy a kórházfejlesztés dolgában személyesen jár el a miniszternél,*⁷⁹ természetesen pénzért, amiért néhány szabadon töltött hónap után felelősségre vonták és elítélték.

Hiába kapott csalásért és sikkasztásért visszaesőként újabb hat évet 1960-ban, az amnesztiarendelet hatálya rá is kiterjedt, így összesen 23 év szabadságvesztés büntetéssel a háta mögött Vészi 1963-ban ismét szabadlábon volt. Mint 65 éves, már „nyugalomra vágyó öregember” öltözőörként helyezkedett el az Evőeszközugyárban. Először a gyár munkásszállásán, majd a XIII. kerületben lakott. Vészi nem sokáig tudta meghazudtolni önmagát, de a hatvanas években eljátszott orvos szerepet kiegészítette az ártatlanul meghurcolt, igazáért harcoló szakember látszatával, aki „elhíresztelte ... magáról, hogy a szegedi kutatólaboratórium vezető főorvosa volt és azért tiltották el az orvosi gyakorlattól, mert egy készítményétől állítólag egyik betege meghalt.”⁸⁰ A munkahelyén gyorsan népszerűvé vált az (ál)főorvos, aki meghallgatta kollégái panaszát, vagy intézkedett, hogy a művezető kórházba szállított gyermeke különleges elbánásban részesüljön. Kétszeres áron külföldi gyógyszer, illetve más áru beszerzését ígérte, amivel legalább tizenhat embert károsított meg. A hajlott korú, „veszedelmes szélhámós” 1963 nyarán ismét őrizetbe került,⁸¹ ami egyben – általunk ismeret – hosszú pályáivének végét is jelentette.

Egy „életmű” összefoglalása

Vészi (Weisz) István egész életében hű maradt önmagához. Folyamatosan, vissza-visszatérően játszotta azokat a karaktereket és szerepeket, amelyeket évtizedekig csiszolt tökéletesre. Csalás, sikkasztás és okirathamisítás szegélyezte útját, és elérte mindazt, amit az emberi hiszékenységi és naivság adhatott számára. Szabadon tündökölt, de élete nagy részét büntetésben töltötte. Pazarlóan élt és játszotta fényes szerepeit. Mindennel üzletelt, de leginkább azzal, amit csak ígérnie kellett hiszékeny áldozatainak. Életében több nőt tévesztett meg. Volt menyasszonya, felesége, de igazi családja soha. *Hősünk* jellemét és fátumát Antal Gábor adta vissza eredeti formában: „Megvallom őszintén, hogy véleményem szerint például Vészi István igen okos fickó, akit képességei és tehetsége szerint fel lehetett volna használni azokra a szerepekre, amelyeket megjátszott. De Vészi István – és éppen illik rá a »szélhámós« kifejezés – nem konkrétan főorvos és nem konkrét módon ezredes akart lenni, hanem egyszerűen »szélhámós«. Be tudta volna talán tölteni az ezredesi munkakört is, ha konkrét és rendszeres tanulmányokat folytat az ezredesi munkakör helyzetéről és hatáiról, de ő sohasem lépte túl azokat a – alapjában véve gyermekesen – homályos kereteket, azokat a zavaros ábrándokat, melyek a szélhámósokat arra ösztökélik, hogy játszanak: tündököljenek, szerepeljenek, hogy »valakik« legyenek a többiek felett.”⁸² Élete tetőpontja mindössze néhány hónap volt 1944 és 1945 fordulóján. A kormányzat legfelsőbb köréig és a szovjet megszálló erőig nyúló kapcsolatrendszere a magyar katonai államvédelem élére repítette, helyet szorítva neki ezzel – ha csak egy talpalatnyit is – a 20. századi magyar történelem színpadán.

⁷⁹ Uo.

⁸⁰ Ismét lebukott a „főorvos úr”. Népszava, 1963. december 6. p. 8.

⁸¹ Uo. p. 10.

⁸² ANTAL (1947.) i. m. p. 9.

Felhasznált irodalom:

- BERKESI András: Játék a tisztességgel. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1964.
- GYARAKI Károly: A katonai elhárítás történetéből. Hadtudomány 1995/1.
- HABERMANN Gusztáv: Személyi adattár a szegedi polgár-családok történetéhez. Csongrád Megyei Levéltár – Móra Ferenc Múzeum, Szeged, 1992.
- KENYERES Ágnes (főszerk.): Magyar életrajzi lexikon – 1000-1990. Arcanum Adatbázis Kft., Budapest, 2001.
- KORNIS Pál: Tanúként jelentkezem. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1988.
- MAKÓ Imre – SZIGETI János: „Vihar és vész közepette” – a holokauszt hódmezővásárhelyi áldozatai. Magyar Nemzeti Levéltár – Csongrád Megyei Levéltár Hódmezővásárhelyi Levéltára, Hódmezővásárhely, 2014.
- MARKÓ György: A miniszter árnyékában. Új Tükör, 1988. március 27.
- OKVÁTH Imre: „Sziget egy reakciós tenger közepén”. In: Gyarmati György (szerk.): Államvédelem a Rákosi-korszakban. Történeti Hivatal, Budapest, 2000.
- SZÁSZ Béla: Minden kényszer nélkül: egy műper kortörténete. Európa – História, Budapest, 1989.
- SZÉKELY György (főszerk.): Magyar színházművészeti lexikon. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1994.
- ZUCKMAYER, Carl: Der Hauptmann von Köpenick: Ein deutsches Märchen. Fischer Taschenbuch, Berlin, 1987.

Levéltári források:

Budapest Főváros Levéltára (BFL)

- VII. 101.c. A jogszolgáltatás területi szervei. Budapesti Királyi Országos Gyűjtőfogház (1947-től Budapesti Országos Büntetőintézet, 1951-től Budapesti Országos Börtön) iratai (1896-1951). Fegyenc törzskönyvek (1896-1950) II. 2181. Vészi Weisz István
- VII. 101.d. A jogszolgáltatás területi szervei. Budapesti Királyi Országos Gyűjtőfogház (1947-től Budapesti Országos Büntetőintézet, 1951-től Budapesti Országos Börtön) iratai (1896-1951). Fegyenc törzskönyvek (1896-1950) II. 5847. Weisz István

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL)

- 3.1.9. Vizsgálati (V-)dossier V-249. Tanács György és társai
- 3.2.4. Kutató (K-)dossier K-1414. Kruchina Viktor
- 4.1 A-dossier A-2126/91. Dudás Béla és Kruchina Viktor ügye
- 4.1 A-dossier A-1363/1. Az állam biztonsága ellen kifejtett tevékenység és az ellene folytatott harc. I kötet

Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Hadtörténelmi Levéltár (HL)

- VII. Tanulmánygyűjtemény (TGy) 295/3098. Kornis Pál
- VIII. Országos Katonai Hatóságok HM Elnöki iktatási sorozat 1945-1949.
- VIII. Országos Katonai Hatóságok HM Általános iktatási iratok 1945-1949.
- IX. MN Katonai területi szervek 1945-1949.
- XI. Katonai Bíróságok és ügyészségek, Budapesti Katonai Törvényszék / Bíróság 15/1946. Vészi István
- XI. Katonai Bíróságok és ügyészségek, Budapesti Katonai Törvényszék / Bíróság 0237/1953. Vértés Imre, dr.

Sajtóforrások:

- ANTAL Gábor: Egy becsapott szélhámós. Haladás, 1947. (1947. szeptember 25.)
- Dr. Vészi István orvos. A Reggel, 1947. (1947. szeptember 22.)
- Óvás! Az Est, 1937. (1937. július 14.)
- Egy szélhámós árlapíró csalásai a házasságszédelgéstől – a cukorpanamáig. Délmagyarország 1929a. (1929. szeptember 12.)
- „Nem bírom tovább – tartóztassanak le” Vészi-Weisz István a rendőrség őrizetében. Délmagyarország, 1929b. (1929. szeptember 13.)
- Kétévi fegyházra ítélték a csaló és sikkasztó álhírlapírót. Délmagyarország, 1929c. (1929. november 1.)
- Tanúvallomások Lovassy bankigazgató uzsoraperében. Délmagyarország, 1934. (1934. április 27.)
- DIÓSDI László: Egy ismert szélhámós újabb kalandjai. Népszabadság, 1960. (1960. október 8.)
- Őrizetbe vettek egy vakmerő szélhámóst. Friss Újság, 1947. (1947. szeptember 23.)
- Cukorral szélhámósodott a szegedi álhírlapíró. Kis Újság, 1929. (1929. szeptember 13.)
- Ahol már benyújtották az ajánlásokat. Kis Újság, 1935. (1935. március 24.)
- Mi újság vidéken? Kis Újság, 1937. (1937. július 25.)
- Honvéd esküvő. Kossuth Népe, 1945a. (1945. május 1.)
- Hírek – „Honvéd esküvő.” Kossuth Népe, 1945b. (1945. május 4.)
- Rendőrségi hírek. Magyar Nemzet, 1947. (1947. szeptember 23.)
- Óvás! Magyarország, 1937. (1937. július 14.)
- Jelentkezzenek a károsultak. Népszabadság, 1963. (1963. augusztus 24.)
- Csalásért letartóztattak egy kispesti orvost. Népszava, 1946. (1946. október 15.)
- Ismét lebukott a „főorvos úr”. Népszava, 1963. (1963. december 6.)

- Óvás! Orvosok Lapja, 1948. (1948/17. szám)
- A honvédelmi nyomozó osztály vezetője hétszeresen elítélt sikkasztó. Szabad Nép, 1945a. (1945. május 2.)
- A botrány tanulságai. Szabad Nép, 1945b. (1945. május 5.)
- Vészy „ezredes úr” szélhámosságai Bukarestben. Szabad Nép, 1945c. (1945. július 14.)
- Sikkasztásért és csalásért letartóztatták Vészi István orvost. Szabadság, 1946a. (1946. október 15.)
- Újból letartóztatták a szélhámos Vészi István ál-orvost. Szabadság, 1946b. (1946. október 22.)
- Folyik Vészi István bűnlajstromának összeállítása. Szabadság, 1947. (1947. szeptember 23.)
- Letartóztattak egy szélhámos orvost, aki az Ellenőrző Bizottság új tagjának adta ki magát. Világosság, 1946. (1946. október 15.)